

TUTKIMUSEETTINEN
NEUVOTTELUKUNTA
FORSKNINGSETISKA
DELEGATIONEN

Forskningsetiska delegationen

Verksamhetsberättelse | 2020

www.tenk.fi

Forskningsetiska delegationen

Verksamhetsberättelse 2020

1 | DELEGATIONENS SAMMANSÄTTNING OCH MÖTEN

Forskningsetiska delegationen (TENK) är ett sakkunnigorgan som tillsatts av undervisnings- och kulturministeriet (UKM) och som behandlar etiska frågor relaterade till forskning. Delegationen har i uppgift att främja god vetenskaplig praxis och att förebygga fusk inom forskning (Förordning om forskningsetiska delegationen 1347/1991). UKM utnämner medlemmarna i Forskningsetiska delegationen på vetenskapssamfundets framställning för en mandatperiod på tre år åt gången.

Under delegationens mandatperiod 1.2.2019–31.1.2022 fungerar dekanus, professor **Riitta Keiski** från Uleåborgs universitet som ordförande för delegationen och professor **Erika Löfström** från Helsingfors universitet som viceordförande. Delegationen har därtill åtta andra medlemmar:

- Ledande forskare **Kari Hämäläinen**, Statens ekonomiska forskningscentral VATT
- Direktör för juridiska ärenden **Matti Karhunen**, Teknologiska forskningscentralen VTT
- Utvecklingsdirektör **Leena Liimatainen**, Jyväskylä yrkeshögskola
- Specialexpert **Susanna Näreaho**, Yrkeshögskolan Metropolia
- Professor **Riitta Salmelin**, Aalto-universitetet
- Programdirektör **Sirpa Thessler**, Naturresursinstitutet
- Biträdande professor **Aleksi Tornio**, Åbo universitet
- Professor **Risto Turunen**, Östra Finlands universitet

Kansler emerita **Krista Varantola** är ständig sakkunnig i delegationen och som delegationens sekreterare fungerar Forskningsetiska delegationens generalsekreterare, docent **Sanna-Kaisa Spoof**.

Under året 2020 sammanträdde delegationen sex gånger. Fem av mötena ordnades som onlinemöten på grund av coronapandemin. Det var inte möjligt att genomföra Forskningsetiska delegationens årliga traditionsenliga mötesresa till någon av Finlands högskoleorter.

Under året nätverkade och presenterade Forskningsetiska delegationens medlemmar och generalsekreterare verksamheten genom att hålla seminarieföredrag samt publicera artiklar och ge intervjuer (BILAGA 1 och 2 i den finskspråkiga verksamhetsberättelsen).

Forskningsetiska delegationens medlemmar är aktiva både i nationella och lokala etiska kommittéer och arbetsgrupper (BILAGA 3 i den finskspråkiga verksamhetsberättelsen).

2 | FÖREBYGGANDE VERKSAMHET, EVENEMANG OCH UTBILDNING

2.1. God vetenskaplig praxis (GVP)

Forskningsetiska delegationens förebyggande etiska anvisningar *God vetenskaplig praxis och handläggning av misstankar om avvikelser från den i Finland. Forskningsetiska delegationens anvisningar 2012* (de s.k. GVP-anvisningarna) iakttas av alla universitet, yrkeshögskolor och nästan alla forskningsinstitut som omfattas av offentlig finansiering, Finlands Akademi, Business Finland, Statsrådets kansli samt jord- och skogsbruksministeriet.

För att öka GVP-anvisningarnas genomslagskraft kallade Forskningsetiska delegationen under 2020 också vetenskapliga föreningar att förbinda sig till att följa anvisningarna. Vid årets slut hade redan ett tjugotal samfund och föreningar undertecknat anvisningarna. Den 31 december 2020 hade sammanlagt 100 organisationer undertecknat anvisningarna.

Totalt har uppskattningsvis 25 000–30 000 personer som hör till universitetens, yrkeshögskolornas och forskningsinstitutionernas forskningspersonal förbundit sig till att följa GVP-anvisningarna.¹

¹ Vipunen - Opetushallinnon tilastopalvelu – Tutkimus- ja kehittämistoiminta, <https://vipunen.fi/fi-fi/kkyhteiset/Sivut/Tutkimus--ja-kehitysty%C3%B6.aspx>

Anvisningarna God vetenskaplig praxis (GVP) finns på tre språk och kan beställas avgiftsfritt från Forskningsetiska delegationens byrå. En pdf- och textversion av anvisningarna finns på adressen www.tenk.fi.

År 2020 gav Forskningsetiska delegationen flera expertutlåtanden till myndigheter, till exempel gällande lagstiftningsarbetet inom social- och hälsovården samt öppen vetenskap. Särskilt kan nämnas ett ställningstagande till ett utkast till etiska riktlinjer för sameforskning och ett utlåtande till UKM om att grunda ett etiskt organ för kulturbranschen.

I slutet av 2020 inledde Forskningsetiska delegationen arbetet med att uppdatera GVP-anvisningarna. Forskningsetiska delegationens egen arbetsgrupp ansvarar för uppdateringen. Som ordförande för arbetsgruppen fungerar Forskningsetiska delegationens ordförande Riitta Keiski, och medlemmar är Erika Löfström, Kari Härmäläinen, Matti Karhunen, Susanna Näreaho, Krista Varantola samt Sanna-Kaisa Spoof och Iina Kohonen från sekretariatet. Sekreterare för arbetsgruppen är Terhi Tarkiainen, planerare på deltid vid Forskningsetiska delegationen. De uppdaterade GVP-anvisningarna ska publiceras under 2022.

2.2. Stödpersoner i forskningsetik

Fram till utgången av 2020 omfattade den stödpersonverksamhet i forskningsetik som Forskningsetiska delegationen inledde sammanlagt 71 forskningsorganisationer och 133 stödpersoner. Stödpersonerna gav forskarna i sin egen organisation råd i olika forskningsetiska problem och frågor. Utbildningen av stödpersoner i forskningsetik och evenemang för nätverkande ordnades i maj och november som onlineevenemang.

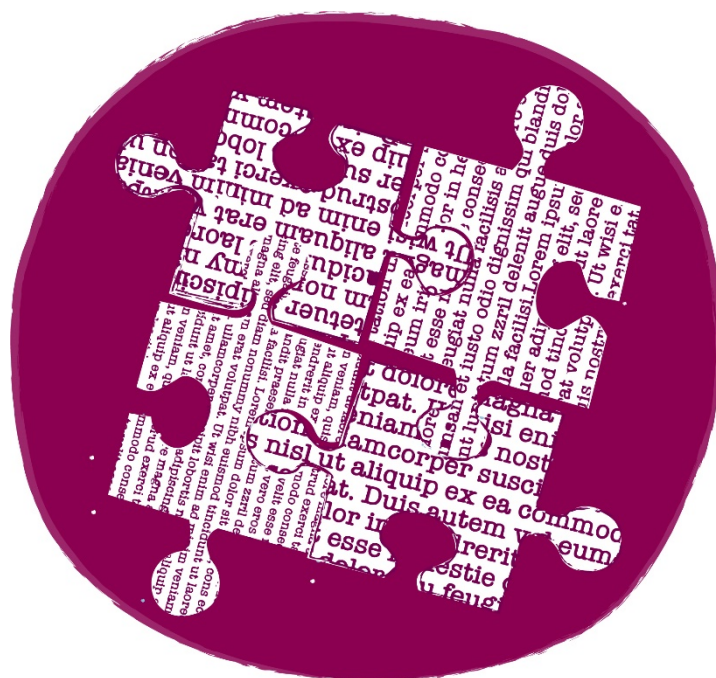
Forskningsetiska delegationen följer upp situationen för stödpersonsverksamheten i forskningsetik inom forskningsorganisationer med en årlig enkät. Resultaten från enkäterna har sammanställts i tabellerna 1 och 2.

RÅDGIVNINGSSITUATIONER OCH FALL, ANTAL	2020	2019	2018	2017
Rådgivningssituationer	138	172	206	176
Fall	93	95	94	90
Stödpersoner som svarat på Forskningsetiska delegationens enkät	52	72	53	60

Tabell 1: Verksamhet för stödpersoner i forskningsetik i rådgivningssituationer och antalet fall.

ANLEDNING TILL KONTAKT, ANTAL	2020	2019	2018	2017
fabricering	2	1	0	1
förfalskning	4	2	1	2
plagiering	14	13	28	8
stöld	12	15	7	6
upphovsmannaskap	19	32	22	27
annan försummelse	8	18	14	5
annat ansvarslost förfarande	13	10	14	4
annat än GVP-ärende	68	173	45	48

Tabell 2: Antal gånger som stödpersoner i forskningsetik har kontaktats enligt ämnesområde.

2.3. Information och publikationer

Forskningsetiska delegationens webbplats förnyades som en del av den nya webbplatsen för ansvarsfull vetenskap. På webbplatsen www.vastuullinentiede.fi finns i och med reformen webbplatserna för Forskningsetiska delegationen, Delegationen för informationsspridning, Öppen vetenskap och Publikationsforum samt artiklarna i *Ansvarsfull vetenskap. Forskningsetik och vetenskapskommunikation i Finland*. I och med webbplatsförnyelsen avslutades projektet *Ansvarsfull vetenskap (Vastuullinen tiede)*, en databank för främjandet av en öppen vetenskapskultur (1.1.2018–31.12.2020), som genomfördes av Forskningsetiska delegationen tillsammans med Delegationen för informationsspridning. Projektet finansierades av undervisnings- och kulturministeriet.

Ansvarsfull forskning

Artiklarna

Öppen vetenskap

Delegationen för informationsspridning

Forskningsetiska delegationen

Publikationsforum

Ansvarsfull forskning
Samverkan för ansvarsfull forskning vid
Vetenskapliga samfundens delegation

Suomi Svenska English

Om webbplatsen

Helsinki-initiativet

Publikationer

Artiklar om ansvarsfull forskning

NYHETER

En ny undervisningsvideo om etikprövning inom humanvetenskaperna
24.4.2020 | Forskningsetiska delegationen (TENK) har publicerat en kort video om etikprövning av humanforskning.
[Tutkimuseettinen neuvottelukunta](#)

Undervisnings- och kulturministeriets rapport om öppen vetenskap och forskning i de finländska forskningsorganisationer
10.1.2020 | Ministeriets utredning tyder på att det finländska forskarsamfundets strategiska verksamhet och organisationernas policyn kring öppen vetenskap och forskning är på toppnivå.
[Avoin tiede](#)

EVENEMANG

ENRIO 2020 Congress on Research Integrity Practice
27.9.2021 | Espoo, Helsinki
Finnish National Board on Research Integrity TENK organises the first European congress on research integrity. The ENRIO 2020 Congress on Research Integrity Practice takes place in Helsinki and Espoo, Finland, on 5-7 October 2020.

Åbo bokmäsä 2020
2.10.2020 | Turku
Åbo Bokmäsä firar i år sitt 30-årsjubileum. Huvudtemat är **musik** och årets aktuella tema är **informationens förändrade roll**.

Figur 1: Skärmbild av webbplatsen Ansvarsfull forskning 9.8.2020.

5

Ett av Forskningsetiska delegationens mål för den nuvarande treårsperioden är att bättre än tidigare svara på behovet av forskningsetisk information hos Finlands internationella forskarkår. I samband med förnyelsen av webbplatsen fästes särskild uppmärksamhet vid att utvidga materialet på engelska. I samarbete med projektet Ansvarsfull vetenskap producerade Forskningsetiska delegationen nya översättningsversioner av undervisningsvideor, som presenterar god vetenskaplig praxis och etikprövning inom humanvetenskaperna. De korta undervisningsvideorna finns på finska, svenska, engelska, ryska och franska på adressen tenk.fi.

I serien **Forskningsetiska delegationens publikationer** (ISSN 2669-9427) utkom tre nya publikationer.

Forskningsetiska delegationen förnyade meritförteckningsmodellen för forskare från 2012 tillsammans med Finlands Akademi, Finlands universitetsrektorers råd UNIFI och Rådet för yrkeshögskolornas rektorer Arene. *Meritförteckningsmodell för forskare.*

Forskningsetiska delegationens rekommendation 2020 lanserades under seminariet för ansvarsfull utvärdering av forskaren 18.3.2020.

Meritförteckningsmodellen publicerades på tre språk: finska, svenska och engelska.

I publikationsserien publicerades dessutom två nya översättningar då *Forskningsetiska barometern 2018* översattes till svenska och engelska.

Alla Forskningsetiska delegationens publikationer kan laddas ner på webbplatsen tenk.fi/sv/anvisningar-och-material.

Forskningsetiska delegationen granskade också den finska översättningen av ALLEA:s anvisning *The European Code of Conduct for Research Integrity, Tutkimuseettikan eurooppalaiset käytännöt ja ohjeistus*, och utarbetade ett förord till den. Som medlem i ALLEA:s permanenta arbetsgrupp för vetenskap och etik har anvisningen också bearbetats av Forskningsetiska delegationens ständiga sakkunniga Krista Varantola. Alla forskare som fått EU-finansiering ska följa principerna för ALLEA:s anvisning för europeisk forskningsetik.

2.4. Evenemang

På grund av coronapandemin sköts seminariet **Etikens dag 2020: Tutkittavan oikeudet** (försökspersonens rättigheter) framåt för att hållas som ett onlineevenemang våren 2021. Forskningsetiska delegationen ordnar Etikens dag i samarbete med de nationella etiska delegationerna.

Seminariet för ansvarsfull utvärdering, som planerades till förmiddagen den 18 mars 2020, ordnades som ett onlineevenemang i samarbete med Samordningen av öppen vetenskap och Publikationsforum. Under evenemanget publicerades också den uppdaterade *Meritförteckningsmodell för forskare*.

Forskningsetiska delegationen och European Network of Research Integrity Offices ENRIO:s första europeiska forskningsetiska kongress som planerats till oktober flyttades framåt med ett år. **ENRIO 2021 Congress on Research Integrity Practice** ordnas som onlineevenemang hösten 2021.

För stödpersoner i forskningsetik ordnades två utbildningar. Dessutom ordnade Forskningsetiska delegationen en tillställning på engelska med utbildning och diskussion för internationella forskare som är verksamma i Finland. Evenemanget fick rekordpublik och man såg ett behov av motsvarande utbildning även i fortsättningen. Utbildningarna ordnades online på grund av pandemisituationen.

3 | HANDLÄGGNING AV MISSTANKAR OM AVVIKELSE FRÅN GOD VETENSKAPLIG PRAXIS (GVP)

3.1. Misstankar om avvikelse från god vetenskaplig praxis som har anmälts till Forskningsetiska delegationen samt faktiska avvikelser

År 2020 anmälde universiteten, yrkeshögskolorna och andra forskningsorganisationer som förbundit sig till GVP-anvisningarna i Finland 43 nya fall av misstanke om avvikelse från god vetenskaplig praxis, av vilka två gällde lärdomsprov för högre yrkeshögskoleexamen.

Varje enskild misstanke utreddes i den organisation där det forskningsarbete eller det examensarbete som var föremål för misstanke pågick eller hade pågått.

Av de anmälningar som Forskningsetiska delegationen mottog under året kunde 47 GVP-processer slutföras, varav en del hade inletts redan tidigare år. Av dessa gällde fyra lärdomsprov för högre yrkeshögskoleexamen. I två av dem konstaterades oredlighet, i ett av dem försummelse och i ett av dem både oredlighet och försummelse av god vetenskaplig praxis.

I åtta av de fall som undersöktes vid universitet och andra forskningsorganisationer konstaterades avvikelse från god vetenskaplig praxis. I ett av dem var det fråga om oredlighet, i fem av dem försummelse och i två av dem både oredlighet och försummelse av god vetenskaplig praxis.

I 10 av de anmälda fallen hade behandlingen av ärendet avslutats utan beslut om avvikelse från god vetenskaplig praxis (ärendet ansågs inte omfattas av organisationens tillämpningsområde och/eller av GVP-anvisningarna). I en del av fallen pågick behandlingen fortfarande vid årets slut.

Sammanfattningar av de konstaterade GVP-avvikelserna presenteras i punkt 3.2.

Misstanke om avvikelse från god vetenskaplig praxis som anmälts till Forskningsetiska delegationen och faktiska avvikelser, antal (inom parentes andelen anmälningar om lärdomsprov för högre yrkeshögskoleexamen av det totala antalet)	2020	2019	2018	2017	2016
Forskningsorganisationernas anmälningar om nya misstankar om avvikelse från god vetenskaplig praxis	43 (2)	34 (13)	40 (16)	21	20
GVP-processer som slutfördes under året i forskningsorganisationer, där avvikelse från god vetenskaplig sed konstaterats: oredlighet	6 (3)	13 (9)	12 (7)	1	2
GVP-processer som slutfördes under året i forskningsorganisationer, där avvikelse från god vetenskaplig sed konstaterats: försummelse	9 (2)	6 (4)	7 (0)	4	1
GVP-processer som slutfördes under året i forskningsorganisationer, där avvikelse från god vetenskaplig sed inte har konstaterats	24 (0)	22 (6)	15 (0)	17	16

Tabell 3: Misstanke om avvikelse från god vetenskaplig praxis som anmälts till Forskningsetiska delegationen samt faktiska avvikelser, i antal och årsvis (inom parentes andelen anmälningar om lärdomsprov för högre yrkeshögskoleexamen av det totala antalet).

3.2. Avvikelser från god vetenskaplig praxis som konstaterats i forskningsorganisationerna

Fall 1: Slarv i källhänvisningen i fackbok överskred inte gränsen för plagiering

Fyra forskare inom de humanistiska vetenskaperna misstänkte att en fackbok utgiven av professor A och docent B innehöll plagiering och självplagiering. Enligt misstanken hade man i boken olovligt lånat både text från olika källor och bilder från en publikation av de två forskare som gjorde anmälan.

I universitetets förundersökning ansåg man att en fackbok inte kräver samma noggrannhet i fråga om källor som en forskningspublikation. Universitetet beslöt ändå att A och B var skyldiga till försummelse av god vetenskaplig praxis, eftersom det fanns direkta citat och fotografier utan korrekta källhänvisningar. Enligt universitetet var gärningen ändå inte så allvarlig att den överskred tröskeln för plagiering.

Av fackbokens upphovsmän hade B under GVP-processen anmält att hen tar ansvar för de kontroversiella textavsnitten som hen hade skrivit. Universitetet ansåg ändå att både A och B som upphovsmän till boken hade lika stort ansvar för innehållet.

Fall 2: Att utelämna den andra upphovsmannens namn ur de gemensamma artiklarna var försummelse

Professor A i samhällsvetenskaper misstänkte att B hade utelämnat A:s namn i två vetenskapliga publikationer. Artiklarna hade skickats till utgivaren och godkänts för publicering med bådas namn, men i de slutliga författarförteckningarna saknades A:s namn. B hänvisade till att A endast hade kommenterat manuskripten och därför inte hade bidragit tillräckligt för att bli omnämnd som upphovsman.

I universitetets förundersökning visade sig ändå A:s bidrag till publikationerna vara obestridlig. Universitetet ansåg att B hade gjort sig skyldig till avvikelse från god vetenskaplig praxis genom att be utgivaren utelämna A:s namn i artiklarna.

Eftersom B inte godkände resultatet av förundersökningen, utförde universitetet också en egentlig utredning i ärendet. Utredningsgruppen kom till samma resultat som förutredaren. Universitetet beslöt att B gjort sig skyldig till försummelse av god vetenskaplig praxis.

Se även Forskningsetiska delegationens utlåtande 2020:8.

Fall 3: Att inkludera resultaten av kandidatavhandlingen i pro gradu-avhandlingen var självplagiering

En högskolestuderande misstänktes ha inkluderat delar av sin kandidatavhandling i sin pro gradu-avhandling. Utifrån förundersökningen ansåg högskolan att det i pro gradu-avhandlingen hade publicerats samma resultat som skenbart nya och den studerande konstaterades ha gjort sig skyldig till s.k. självplagiering. Den studerande medgav gärningen och ärendet behövdes inte utredas i en egentlig utredning.

Fall 4: Hälsotest grundade sig på en undersökning som inte hade referentgranskats

År 2017 fick universitetet en GVP-anmälan, där en utländsk läkare A misstänkte att ett testpaket för hälsoinformation som utvecklats av universitetslektor B och hans forskningsgrupp inte var tillförlitligt, eftersom testets vetenskapliga grunder inte hade referentgranskats. Den enda vetenskapliga motiveringen till det kommersiella testet var en artikel som var publicerad på B:s webbplats, och som utöver B även hade fem andra skribenter. Det var också oklart om man hade skaffat forskningstillstånd för undersökningen, och om det borde ha gjorts en etikprövning av den.

Behandlingen av fallet vid universitetet gick vidare till en egentlig utredning, och det visade sig vara så utmanande att utredningsgruppen gav flera slutrapporter i ärendet.

I sitt beslut ansåg universitetet att B och den andra huvudansvariga forskaren C i en kontroversiell gemensam artikel hade gjort sig skyldiga till förfalskning, till att rapportera om forskningsresultat eller tillämpade metoder på ett vårdslöst och missvisande sätt samt till att vilseleda allmänheten. De andra artikelförfattarna ansågs vara oskyldiga.

Utredningen pågick i nästan tre år. Enligt universitetet fördröjdes behandlingen av ärendet bl.a. på grund av kraven på sekretess gällande företagsverksamhet och etikprövning inom medicin.

Fall 5: Fakulteten ignorerade forskningsetiska anvisningar när den fattade beslut om redaktörer för ett verk

År 2017 gjorde forskare A i samhällsvetenskaper en GVP-anmälan till universitetet om ett verk där hen borde ha omnämnts som redaktör. Det var fråga om en handbok som utarbetats utifrån ett forskningsprojekt. De tre forskare som antecknats som redaktörer för verket hade varit beredda att lägga till även A som redaktör, men enligt fakultetens beslut anges endast de personer som utfört det faktiska redaktörsarbetet som redaktörer.

Efter att Forskningsetiska delegationen gett ett utlåtande om ärendet (TENK 2019:19) utförde universitetet en egentlig utredning. Enligt universitetets beslut skulle A alltså nämnas som en av dem som sammanställt verket, eftersom GVP-anvisningarna också gäller andra än vetenskapliga publikationer där forskaren har påverkat innehållet genom sitt arbete. Samtidigt påminde

universitetet fakulteten om att beakta Forskningsetiska delegationens anvisningar i sina beslut gällande upphovsmannaskap. De tre andra redaktörerna för verket ansågs inte ha gjort sig skyldiga till avvikelse från god vetenskaplig sed.

Fall 6: Forskningsinstitution konstaterade plagiering men ansåg den vara oavsiktlig

Företag X hade 2019 gjort en GVP-anmälan om en kundrapport som en forskningsinstitution hade producerat. (Se punkt 3.2., fall 4 i Forskningsetiska delegationens verksamhetsberättelse 2019). Forskningsinstitutionen inledde ingen förundersökning eftersom man ansåg att det inte var fråga om en vetenskaplig publikation. X var missnöjd med beslutet och bad Forskningsetiska delegationen om ett utlåtande.

Efter Forskningsetiska delegationens första utlåtande (TENK 2019:10) utfördes en förundersökning, som ledde till att det konstaterades ett fel i källhänvisningarna till rapporten. Beslutet konstaterade ändå inte entydigt att rapporten innehåller plagiering.

Företag X var fortfarande missnöjt med både beslutet och forskningsinstitutionens GVP-process, och bad Forskningsetiska delegationen om ett utlåtande i ärendet. Efter Forskningsetiska delegationens andra utlåtande (TENK 2020:4) inledde forskningsinstitutionen en egentlig utredning.

I sitt beslut konstaterade forskningsinstitutionen att det hade skett plagiering, men ansåg att den var oavsiktlig och berodde på slarv, bristfälliga anvisningar och upphovsmännens felaktiga uppfattningar om vad som är rätt förfaringssätt. Däremot hittade man inga grunder för misstankarna om manipulation av upphovsman, förfalskning av slutsatserna i rapporten, brist på expertis eller partiskhet i rapporten.

Fall 7: I en pro gradu-avhandling observerades bristfälliga källhänvisningar, självplagiering och plagiering

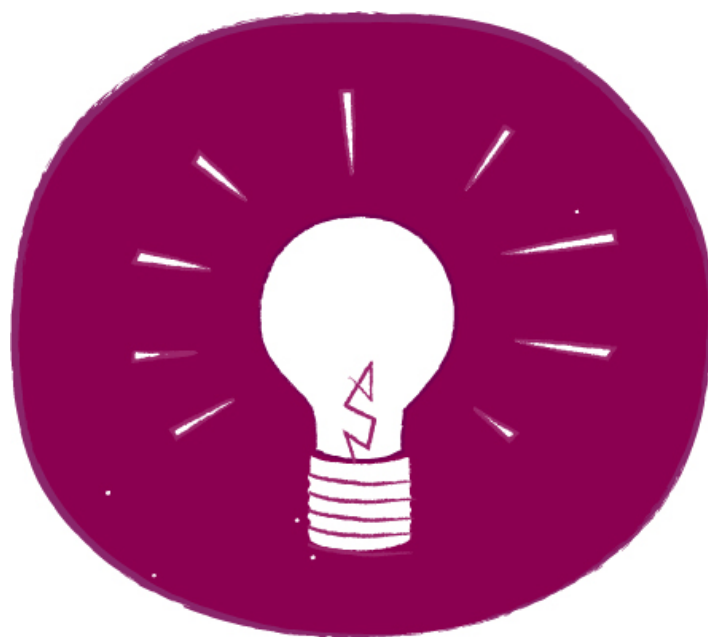
En pro gradu-avhandling av en magister i humanistiska vetenskaper misstänktes innehålla plagiering. Anmälan om misstanke baserade sig på uppgifter från ett utländskt vuxenutbildningscenter. Universitetet utförde en förundersökning i ärendet, och konstaterade att lärdomsprovet innehåller material från utbildningscentret i fråga utan korrekta källhänvisningar. Magistern konstaterades ha gjort sig skyldig till försummelse, som framkom som bristfälliga källhänvisningar och självplagiering samt oredlighet, som framkom som småskalig plagiering.

Fall 8: Fortsatta studier vid två olika universitet med liknande forskningsplaner var försummelse

En doktorand i samhällsvetenskaper misstänktes ha handlat i strid med god vetenskaplig praxis när hen sökte till och blev antagen som forskarstuderande med en mycket likartad forskningsplan vid både ett finländskt och ett utländskt universitet. Doktoranden hade också i sitt eget namn publicerat en artikel som misstänktes innehålla delar av en gemensam artikel som ännu inte publicerats. Anmälan om misstanke baserade sig på uppgifter givna av två andra upphovsmän i den gemensamma artikeln. De arbetade vid ett utländskt universitet som handledare för doktoranden, men ville inte själva delta i GVP-processen i Finland.

Utgående från förundersökningen beslöt universitetet att doktoranden hade gjort sig skyldig till försummelse av god vetenskaplig praxis. Ärendet mildrades av att forskningsplanerna inte var identiska, även om doktoranden borde ha informerat sin handledare i Finland om att studierna inleddes även vid ett annat universitet. Vad gäller artikeln rekommenderade universitetet att namnen på utländska universitets handledare nämns på ett lämpligt sätt i doktorsavhandlingen.

De resterande avvikelserna från god vetenskaplig praxis som rapporterades till Forskningsetiska delegationen år 2020 gällde plagiering som konstaterats i lärdomsprov för högre yrkeshögskoleexamen.

3.3. GVP-utlåtanden som begärdes och avgavs av Forskningsetiska delegationen

År 2020 mottog Forskningsetiska delegationen (TENK) 14 begäranden om utlåtande i anslutning till utredningen av misstanke om avvikelse från god vetenskaplig praxis och 9 andra begäranden om utlåtande. Forskningsetiska delegationen avgav sammanlagt 13 GVP-utlåtanden.

Forskningsetiska delegationens utlåtanden, antal (inom parentes begäranden om utlåtanden gällande lärdomsprov för högre yrkeshögskoleexamen och andelen utlåtanden av det totala antalet)	2020	2019	2018	2017	2016
Mottagna nya begäranden om utlåtande i anslutning till GVP-processen	14 (2)	23 (10)	16 (2)	9	9
Avgivna utlåtanden i anslutning till GVP-processen; inklusive andra begäranden om utlåtande än i punkten ovan	13 (0)	22 (12)	9 (0)	10	8
Övriga expertutlåtanden som inte gällde GVP-processen	7	1	2	1	1

Tabell 4: Forskningsetiska delegationens utlåtanden i antal årsvis (inom parentes begäranden om utlåtanden om lärdomsprov för högre yrkeshögskoleexamen och andelen utlåtanden av det totala antalet).

Sammanfattningar av de GVP-utlåtanden som Forskningsetiska delegationen avgav år 2020:

Utlåtande 1 (TENK 2020:1): Att inte hänvisa till en enskild undersökning var inte förfalskning och finansieringskällorna hade angetts på korrekt sätt

En doktor i naturvetenskaper A misstänkte att forskarna och ledarna vid ett forskningsinstitut hade gjort sig skyldiga till förfalskning eller försummelse av god vetenskaplig praxis, då de hade låtit bli att hänvisa till hens doktorsavhandling från 2007. A misstänkte att forskarnas oberoende hade äventyrats på grund av finansiella kopplingar inom industrin.

Forskningsetiska delegationens utlåtanden 2020:2 och 2020:3 hänför sig till samma helhet.

Att låta bli att hänvisa till en enskild undersökning är enligt Forskningsetiska delegationens mening inte sådan förfalskning som framkommer som oredlighet som beskrivs i GVP-anvisningarna, och som uppfyller kännetecknen för avvikelse från god vetenskaplig praxis.

Att förringa andra forskares roll i en publikation kan enligt GVP-anvisningarna också vara försummelse av god vetenskaplig praxis. Men för att man i ett sådant här fall ska kunna konstatera en avvikelse från god vetenskaplig praxis, borde den misstänkta forskarens agerande visa på grov underlåtenhet och vårdslöshet i de olika faserna av forskningsarbetet.

Utifrån det material som inlämnats till Forskningsetiska delegationen kan man inte dra några slutsatser om sådan grov underlåtenhet som framkommer som försummelse, som kan tolkas som en avvikelse från god vetenskaplig praxis i forskningsinstitutets forskares eller ledares agerande. De misstänkta forskarna hade också angett finansieringskällorna i samband med att resultaten publicerades. Enligt Forskningsetiska delegationens mening hade forskarnas oberoende inte äventyrats av någon finansär.

Utlåtande 2 (TENK 2020:2): Fördröjning av doktorsavhandling var inte avsiktlig fördröjning av forskarens arbete.

En doktor i naturvetenskaper A misstänkte att en professor emeritus B vid ett universitet hade försvårat färdigställandet av A:s doktorsavhandling under 2005 och 2006, och på så sätt hindrat publiceringen av A:s forskningsresultat.

Forskningsetiska delegationens utlåtanden 2020:1 och 2020:3 hänför sig till samma helhet.

När man bedömer ifall det har skett en avvikelse från god vetenskaplig praxis ska man vid bedömningen beakta de GVP-anvisningar som gällde vid tiden för händelsen. I fallet skulle man alltså tillämpa GVP-anvisningarna från år 2002.

Att avsiktligt fördröja och försvåra en annan forskares arbete nämns i anvisningarna från 2002 som skadligt och förkastligt med tanke på forskningssamfundet. GVP-förfarandet tillämpas ändå enligt anvisningarna för att utreda fall endast ifall verksamheten också kan anses vara avvikelse från god vetenskaplig praxis. Den misstänkta personens agerande ska då också visa på grov underlåtenhet.

I ljuset av det material som inlämnats till Forskningsetiska delegationen kunde man inte dra slutsatsen att B avsiktligt hade försökt fördröja slutförandet av A:s arbete. I frågan framfördes inte heller på annat sätt någon sådan grov underlåtenhet eller vårdslöshet gällande B:s verksamhet, som skulle ge anledning att betrakta ärendet som avvikelse från god vetenskaplig praxis.

Utlåtande 3 (TENK 2020:3): Att inte hänvisa till en enskild undersökning var inte förfalskning eller försummelse

En doktor i naturvetenskaper A misstänkte att forskarna och ledarna vid ett universitet hade gjort sig skyldiga till förfalskning eller försummelse av god vetenskaplig praxis, då de hade låtit bli att hänvisa till dennas doktorsavhandling från 2007. Forskningsetiska delegationens utlåtanden 2020:1 och 2020:2 hänför sig till samma helhet.

Enligt A hade forskningsresultaten i A:s doktorsavhandling nästan helt eller helt ignorerats i sju sampublicationer av forskarna. A misstänkte forskarna för både förfälskning och försummelse.

Det att de misstänkta forskarna enligt A:s tolkning inte hade uppmärksammat hans doktorsavhandling tillräckligt, uppfyllde enligt Forskningsetiska delegationens mening inte kännetecknen för oredlighet som framgår i form av förfälskning. Forskarnas agerande visade inte heller på grovt slarv eller vårdslöshet i forskningsarbetets olika faser, och kännetecknen för försummelse uppfylldes därmed inte.

Utlåtande 4 (TENK 2020:4): En egentlig utredning skulle inledas gällande misstanke om avvikelser från god vetenskaplig praxis i kundrapport

Företag X misstänkte att en rapport skriven av forskare i teknik inte var opartisk. Rapporten hade använts som expertutlåtande i en rättegång gällande brott mot företagshemlighet, där X var en part. Dessutom misstänkte X att rapportens författarförteckning hade överdrivits, och att det förekom plagiering i rapporten.

Efter Forskningsetiska delegationens första utlåtande (TENK 2019:10) utförde forskningsinstitutionen en förundersökning i ärendet. Enligt X hördes inte alla misstänkta i förundersökningen. I verkställande direktörens beslut konstateras inte heller plagiering eller specificeras vilka som gjort sig skyldiga till det.

Enligt Forskningsetiska delegationens mening skulle delaktigheten för alla personer som var angivna i författarförteckningen utredas, eftersom alla personer i författarförteckningen gemensamt är ansvariga för publikationens innehåll, ifall annat inte nämns i publikationen. I GVP-processens beslut ska eventuell försummelse eller oredlighet konstateras, samt information om vem eller vilka som har gjort sig skyldiga till det. Således måste en egentlig utredning enligt GVP-anvisningarna inledas i ärendet.

Utlåtande 5 (TENK 2020:5): Universitetet agerade enligt GVP-anvisningarna då det skickade utredningens slutrapport endast för kännedom till finansören

Forskare A var nöjd med resultatet av universitetets GVP-process, där forskare B konstaterades ha gjort sig skyldig till oredlighet (plagiering) genom att kopiera hans forskningsplan i sin finansieringsansökan. A var ändå missnöjd med det sätt på vilket universitetet offentliggjorde GVP-utredningsgruppens slutrapport, samt med de korrigerande åtgärder som universitetet hade meddelat att det vidtar i ärendet. A kunde inte längre använda sin stulna forskningsplan eller de idéer i den som hade beviljats finansiering.

Ärendet anknyter till samma helhet som Forskningsetiska delegationens utlåtande 2019:18.

När oredlighet konstateras i GVP-processen, ska man enligt riktlinjerna i GVP-anvisningarna i mån av möjlighet publicera slutsatserna i utredningsrapporten, åtminstone i den publikationskanal genom vilken resultaten av den oredliga forskningen har publicerats. A:s plagierade text hade publicerats i en forskningsplan som omfattades av tystnadsplikt, och som sändes finansören. Texten hade inte publicerats någon annanstans.

Enligt Forskningsetiska delegationen handlade alltså universitetet i enlighet med GVP-anvisningarna, då det skickade utredningens slutrapport och rektors beslut endast till finansören för kännedom, och inte publicerade det mer omfattande. Den enhet som skötte GVP-utredningen ansvarade för att fatta beslut om följderna av en eventuell avvikelse från god vetenskaplig praxis.

Utlåtande 6 (TENK 2020:6): Förhindrande av förhandsgranskning av doktorsavhandling hänförde sig inte till avvikelse från god vetenskaplig praxis

Medicine forskarstuderande A ansåg att handledare B för hens doktorsavhandling och avdelningschef C utifrån sin vetenskapliga auktoritetsställning hade hindrat hens doktorsavhandling från att gå vidare till förhandsgranskning genom att hänvisa till felaktiga krav och löften. Eftersom man också hade förfarit på samma sätt i universitetets doktorandprogram, ansåg A att detta var förföljelse mot hen.

A var missnöjd med universitetets beslut, enligt vilket man inte hade gjort sig skyldig till avvikelse från god vetenskaplig praxis.

Forskningsetiska delegationen undersökte A:s misstanke i den mån ifall det kunde ha varit fråga om *andra ansvarslösa förfaranden* som definieras i GVP-anvisningarna, som att fördröja eller försvåra en annan forskares arbete. Till exempel skillnader i synsätt på forskningens vetenskaplighet eller bedömning avviker enligt Forskningsetiska delegationen inte från god vetenskaplig praxis.

Forskningsetiska delegationen hade ändå inte fått kännedom om något sådant oansvarigt förfarande mot A:s doktorsavhandlingsprocess som kan tolkas som allvarligt, att man borde ha börjat undersöka ifall kännetecknen för avvikelse från god vetenskaplig praxis uppfylls. I sitt utlåtande ansåg Forskningsetiska delegationen att universitetet hade undersökt den misstanke om avvikelse från god vetenskaplig praxis som A hade fört fram enligt Forskningsetiska delegationens anvisningar.

Utlåtande 7 (TENK 2020:7): Trots att en etikprövning kunde ha behövts, var gärningen inte grov eller vårdslös

Docent A ansåg att intervjuerna i ett projekt inom humanistiska vetenskaper delvis hade gjorts på ett sätt som kunde orsaka psykiska olägenheter. Hen hade själv varit forskare inom projektet.

Dessutom misstänkte hen att professor B hade vilselett förutredaren genom att lämna in ett ändrat intervjuprotokoll för utredningen.

Forskningsetiska delegationen ansåg i sitt utlåtande 2018:9 att universitetet skulle utföra en egentlig utredning för att utreda ifall det hade behövts göra en etikprövning för humanvetenskaper innan materialinsamlingen. Man var också tvungen att utreda vilken version av intervjuprotokollet som användes i undersökningen och om kännetecknen för avvikelser från god vetenskaplig sed hade uppfyllts i det här sammanhanget.

Utifrån det material som inlämnats till Forskningsetiska delegationen var det obestridligt att de olika versionerna av intervjuprotokollen skiljde sig från varandra. Utgående från det här gick det ändå inte att dra slutsatsen att B:s agerande skulle ha varit avsiktligt eller vårdslöst på ett grovt sätt.

Utifrån materialet som inlämnats till Forskningsetiska delegationen var det möjligt att principen om informerat samtycke inte uppfylldes till alla delar i undersökningen, och att man borde ha gjort en etikprövning innan materialinsamlingen. I B:s agerande kunde man ändå inte bevisa sådant grovt slarv eller vårdslöshet i de olika faserna av forskningsarbetet, att kännetecknen för försummelse skulle ha uppfyllts.

På ett allmänt plan påminde Forskningsetiska delegationen i sitt utlåtande att etikprövning inom humanvetenskaperna i Finland är en väsentlig del av vetenskapens självregleringssystem. Alltid då forskning riktar sig mot människor är det på forskarens ansvar, oberoende av vetenskapsområde, att se till att de etiska riskerna och de planerade arbetsformerna behandlas redan i forskningsplanen, för att undvika olägenheter och skador. Den organisation som förbundit sig till Forskningsetiska delegationens anvisningar ansvarar som arbetsgivare för att dess forskare som hör till vetenskapssamfundet känner till och följer anvisningarna och rekommendationerna för forskningsetik och etikprövning.

Utlåtande 8 (TENK 2020:8): Jäv, illvillighet och internationellt samarbete i GVP-processen

I professor A:s forskningsgrupp inom samhällsvetenskaper arbetade en utländsk forskare B, som var gästforskare vid universitetet X. Enligt ett meddelande om misstanke om avvikelser från god vetenskaplig praxis hade A och B i samförstånd skrivit flera gemensamma vetenskapliga artiklar tillsammans. B, utan att A kände till det, hade begärt att A skulle strykas från författarförteckningen till två vetenskapliga artiklar under utvärderingsprocessen för manuskriptet.

Utifrån den egentliga GVP-utredningen ansåg X:s rektor att B hade gjort sig skyldig till försummelse av god vetenskaplig praxis då hen publicerade artiklarna i sitt eget namn, nämligen förföring av andra forskares roll i en publikation.

I sin begäran om utlåtande framförde B sitt missnöje med det sätt på vilket X genomförde GVP-processen. Enligt hen var medlemmarna i rektorns och utredningsgruppens medlemmar jäviga (conflict of interest) att bedöma A:s GVP-anmälan, på grund av sina nära vänskaps- och samarbetsrelationer.

Enligt Forskningsetiska delegationen orsakar det ändå inte jäv att man till exempel är kolleger eller medlemmar i samma administrativa universitetsorgan i en GVP-process, om det inte på samma gång ingår någon annan bindning, som till exempel betydande gemensamma forskningsprojekt. Dessutom borde forskarna själva ha meddelat om sitt eventuella jäv i förhållande till det ärende eller de personer som undersöktes.

Eftersom B hade arbetat vid universitetet med ett personligt, internationellt forskningsbidrag, ansåg B att hens ärende borde ha undersökts i samarbete med den instans som motsvarar Forskningsetiska delegationen i det land som beviljat stipendiet. Enligt Forskningsetiska delegationen var det ändå inte så: i specialfall kan förutom Forskningsetiska delegationens nationella anvisningar även *code of conduct*-anvisningarna tillämpas för forskare som arbetar i Finland, då forskarna deltar i internationella forskningskonsortier som administreras utanför Finland och som tillämpar de internationella anvisningarna. Enligt Forskningsetiska delegationen kunde positionen som gästforskare inte jämföras med internationellt forskningskonsortium som avses i GVP-anvisningarna, så X var (ensam) behörig i ärendet.

Som ett nytt ärende i sin begäran om utlåtande till Forskningsetiska delegationen framförde B att A hade gjort sig skyldig till falsk och illvillig angivelse om avvikelse från god vetenskaplig praxis. Enligt Forskningsetiska delegationen var detta inte fallet, eftersom A utan tvekan hade tydliga skäl att begära att X skulle undersöka ärendet i en GVP-process.

Eftersom A och B hade en avvikande uppfattning om ifall A:s medverkan var tillräcklig för upphovsmannaskap i de omstridda publikationerna, gav Forskningsetiska delegationen universitetet en anmärkning. Universitetet ska i fortsättningen se till att de anställda och andra parter kommer överens om principerna för författarskap och upphovsmannaskap före publiceringsprocessen. Forskningsorganisationerna är också skyldiga att göra detta enligt Forskningsetiska delegationens rekommendation *Att komma överens om upphovsmannaskapet till vetenskapliga publikationer*.

Se även konstaterade fall av avvikelse från god vetenskaplig praxis, fall 2.

Utlåtande 9 (TENK 2020:9): En egentlig utredning behövdes eftersom man utöver bristfällig anonymisering misstänkte en allvarligare avvikelse från god vetenskaplig praxis än vad som anmälts

Professor A vid universitet X misstänkte att professor B och forskare C vid universitet Y hade gjort sig skyldiga till bristfällig anonymisering av de personer som undersöktes och till att dela med sig

av forskningen utan informerat samtycke. I artikeln beskrevs arbetsgemenskapen vid universitet X, som C tidigare hade varit en del av.

I GVP-förundersökningen som utfördes av universitet X konstaterades att författarna gjort sig skyldiga till försummelse, som framkom som rapportering av forskningsresultat och tillämpade metoder på ett missvisande sätt, samt som vilseledande av vetenskapssamfundet. Publikationen ansågs också innehålla fabricering samt försvåra en annan forskares arbete på övrigt osakligt sätt, eftersom de undersökta personerna själv också var forskare.

I sin begäran om utlåtande framförde B att X inte hade befogenheter att utföra GVP-processen, eftersom både B och C arbetade för Y vid tidpunkten för utarbetandet av den misstänkliggjorda publikationen. B förnekade GVP-processens slutsats också på grund av att man i förundersökningen inte hade förstått deras forskningsmetod. Dessutom framförde B att det inte var fråga om en vetenskaplig artikel utan en essä som GVP-anvisningarna inte gäller.

I sitt utlåtande konstaterade Forskningsetiska delegationen att X var rätt instans för att undersöka det anmälda ärendet, eftersom C hade hört till den vetenskapliga gemenskapen vid X vid en tidpunkt då material till den misstänkliggjorda forskningen hade samlats in. Eftersom de misstänkta inte hade godkänt slutresultatet av förundersökningen och eftersom det i förundersökningen konstaterades en mer allvarlig avvikelse från god vetenskaplig praxis än den ursprungliga misstanken, skulle en egentlig GVP-utredning inledas i ärendet enligt Forskningsetiska delegationen.

Vid det här skedet tog Forskningsetiska delegationen inte ställning till ifall B och C eventuellt gjort sig skyldiga till försummelse eller oredlighet.

Utlåtande 10 (TENK 2020:10): Att offentliggöra GVP-misstanke medan processen pågick var inte avvikelse från god vetenskaplig praxis

Docent A inom humanistiska vetenskaper hade varit misstänkt för avvikelse från god vetenskaplig praxis. De som hade gjort anmälan hade startat en diskussion i sociala medier om ärendet innan GVP-processen hade avslutats. Enligt A hade de som gjort anmälan agerat oetiskt och oproportionerligt med tanke på de negativa konsekvenserna för de misstänkta.

Yttrandefriheten och därtill hörande vetenskaplig kritik, ibland genomförd även i starka ordalag, är en central grundläggande vetenskaplig rättighet. Enligt Forskningsetiska delegationens mening ska forskarna ändå följa god vetenskaplig praxis, även i interaktionssituationer utanför vetenskapssamfundet. Det inkluderar sociala medier ifall sammanhanget hänför sig till deras undervisnings- eller forskningsområde. Forskaren ska i sina offentliga framträdanden använda sin yttrandefrihet med beaktande av ramarna för god vetenskaplig praxis, när den fråga som behandlas hänför sig till hens forskningsarbete eller roll som forskare.

Utgående från det material som inlämnats till Forskningsetiska delegationen, fanns det i de texter som de misstänkta forskarna publicerade i sociala medier punkter som med tanke på ansvarslöshet prövade gränserna för god vetenskaplig praxis. Den ansvarslösa verksamheten var ändå inte så allvarlig att den uppfyllde kännetecknen för avvikelse från god vetenskaplig praxis.

Trots att det inte i sig avvek från god vetenskaplig praxis att offentliggöra den forskningsetiska misstanken medan GVP-processen pågick, får den offentliga debatten inte äventyra opartiskheten, rättvisan och parternas rättskydd i GVP-processen.

Se även konstaterade fall av avvikelse från god vetenskaplig praxis, fall 1.

Utlåtande 11 (TENK 2020:11): Undervisningens frihet hörde till universitetens autonomi, undervisningen var inte ansvarslös

Studerande A misstänkte att doktoranderna B och C inom de humanistiska vetenskaperna hade presenterat osakligt läromaterial i sin undervisning under studieperioden. Dessutom ansåg hen att kravet på studenterna om konfidentialitet i fråga om kursarbeten och diskussioner under studieperioden stred mot offentlighetslagen.

Forskningsetiska delegationen tar inte ställning till universitetsundervisningens metoder eller vetenskapliga innehåll i sina utlåtanden. Forskningens och undervisningens frihet hör till universitetens autonomi och Forskningsetiska delegationen har inga befogenheter när det gäller frågor om undervisningens innehåll. Tillämpningen av offentlighetslagen eller upphovsrättslagen på universitetsundervisningen hör inte till Forskningsetiska delegationens verksamhetsområde och därför har Forskningsetiska delegationen inte gett ett utlåtande om dessa.

Forskare ska ändå följa god vetenskaplig praxis när de undervisar och handleder. Utöver forskning gäller praxisen även undervisningsmaterial.

Forskningsetiska delegationen ansåg inte att det undervisningsmaterial som B och C använt och producerat uppfyllde kännetecknen för försummelse, som är avvikelse från god vetenskaplig praxis. Däremot hade parterna olika åsikter om vetenskapligheten i det material som användes i undervisningen. Enligt GVP-anvisningarna är äkta vetenskapliga meningsskiljaktigheter om tolkning och bedömning en del av den vetenskapliga diskussionen och är inte en avvikelse från god vetenskaplig praxis.

Utlåtande 12 (TENK 2020:12): En misstanke riktad mot en över 20 år gammal pro gradu-avhandling behövde inte undersökas

A misstänkte att B:s pro gradu-avhandling som godkänts 1997 innehöll förfalskning, fabricering och plagiering. Universitet X:s rektor inledde inte en GVP-process i ärendet, eftersom anmälan riktade sig till ett lärdomsprov som hade utarbetats och godkänts för cirka 23 år sedan.

Enligt Forskningsetiska delegationens GVP-anvisningar kan en organisation avstå från att inleda en GVP-process, ifall det har förflutit så lång tid sedan den påstådda avvikelsen från god vetenskaplig praxis, att en utredning av den inte har någon inverkan på forskningsetiskt hållbar praxis, säkerställandet av forskningens kvalitet eller på andras rättsskydd.

Enligt Forskningsetiska delegationens mening använde X:s rektor sin prövningsrätt enligt GVP-anvisningarna ifråga om efter hur lång tid och av vilken grundad anledning man kan avstå från att inleda en GVP-förundersökning för en pro gradu-avhandling.

Utlåtande 13 (TENK 2020:13): Produktion av bakgrundsmaterial gav inte rätt till upphovsmannaskap för forskningsrapport

Forskningsinstitution X publicerade en årsrapport om samhällsvetenskaper med forskarna A:s och B:s namn på omslaget. Forskare C vid samma forskningsinstitution ansåg att sakkunskapen i hans forskningsgrupp, som undersökte samma ämnesområde, hade förbigåtts eftersom de inte nämndes som författare till rapporten i fråga. Därför skulle A ha gjort sig skyldig till försummelse, som framkom både i form av att förringa andra forskare och bristfällig hänvisning till tidigare forskningsresultat från C:s forskningsgrupp.

I sitt svar på misstanken berättade A att det på publikationens omslag enligt rådande praxis fanns namnen på de personer som ger ytterligare information om saken. X utförde en förundersökning i ärendet, och enligt den hade det inte förekommit någon avvikelse från god vetenskaplig praxis.

Enligt både GVP-anvisningarna och Forskningsetiska delegationens rekommendationer om upphovsmannaskapet ska parterna på förhand komma överens om vems namn som ska antecknas i författarförteckningen till forskningspublikationen och hur andra slags upphovsmän antecknas i publikationen. Om inget annat anges antas enligt Forskningsetiska delegationen de personer vars namn har antecknats på omslaget vara författare till publikationerna.

Enligt Forskningsetiska delegationen förblev det i detta fall oklart om det var tänkt att A och B i den omstridda rapporten skulle vara upphovsmän, redaktörer eller enbart personer som ger ytterligare information. Kriterierna för försummelse uppfylldes ändå inte, eftersom det i utarbetandet av rapporten inte framkom till exempel grov underlåtenhet. Dessutom hade X korrigerat sin publiceringspraxis enligt Forskningsetiska delegationens anvisningar omedelbart efter att C hade gjort en anmälan om avvikelse från god vetenskaplig praxis i ärendet.

4 | ETIKPRÖVNING INOM HUMANVETENSKAPERNA

Forskningsetiska delegationen (TENK) koordinerar etikprövning av forskning inom humanvetenskaperna i Finland samt främjar samarbetet mellan de regionala kommittéerna och enskilda organisationers etikprövningsnämnder. Etikprövningsnämnderna har i uppgift att på forskarnas begäran ge förhandsutlåtanden i etiska frågor i anslutning till forskningsplanerna och andra risker som ingår i forskningen. Bedömningen grundar sig på anvisningen *Etiska principer för humanforskning och etikprövning inom humanvetenskaperna i Finland. Forskningsetiska delegationens anvisningar (2019)*, som Forskningsetiska delegationen har utarbetat och som organisationerna har förbundit sig till att följa. Anvisningen är upprättad i samarbete med vetenskapssamfundet.

TENK:s byrå följer upp etikprövningen genom att årligen samla in information om antalet fall som behandlas i etikprövningsnämnderna och upprätthåller en lista över kontaktuppgifter till nämnderna. Totalt 75 organisationer hade i slutet av 2020 förbundit sig till anvisningarna om etiska principer för humanforskning.

Enligt uppgifter från organisationerna som förbundit sig framträdde pandemiåret bland annat på så sätt att en del av nämnderna på nytt fick forskningsplaner för etikprövning, eftersom det hade gjorts ändringar i forskningsupplägget på grund av coronasituationen.

Medvetenheten om behovet av etikprövning har fortfarande klart ökat. Frågor som gäller dataskydd och materialhantering tas upp allt mer i forskarnas projekt. Projekten är ändå ofta mångvetenskapliga och internationella, vilket avsevärt ökar etikprövningsnämndernas arbetsmängd. Även kraven i den ändrade dataskyddslagstiftningen sysselsätter fortfarande etikprövningsnämnderna, och samarbetet med organisationens dataskyddsansvariga och jurister är nödvändigt. Forskningsetiska delegationens förnyade anvisningar från 2019 fick ändå beröm för att vara tydliga och underlätta rådgivnings- och bedömningsarbetet.

Ofta begär man om utlåtanden av etikprövningsnämnderna på grund av krav från utgivaren även i fall där det enligt Forskningsetiska delegationens anvisningar inte krävs någon etikprövning. Som svar på en sådan begäran har man kunnat ge en beskrivning av systemet i Finland, vilken forskaren om hen så vill kan vidarebefordra t.ex. till tidskriften. För de här situationerna finns det på Forskningsetiska delegationens webbplats en mall att ladda ner för de organisationer som förbundit sig till de etiska principerna.

Forskningsetiska delegationen ordnade den 5 december 2020 en diskussion på webben för etikprövningsnämnderna inom humanvetenskaper.

FALL PRÖVADE AV ETIKPRÖVNINGSNÄMNDERNA FÖR HUMANVETENSKAPER, ANTAL	2020	2019	2018	2017	2016
Begäran om utlåtande om etikprövning	432	432	468	412	392
Utlåtanden från etikprövningsnämnderna	395	389	457	385	324
Negativt utlåtande ²	7	0	13	27	24
Utlåtande har inte getts (etikprövning har inte ansetts vara nödvändig eller begäran om utlåtande har hänvisats till en annan nämnd)	21	36	26	35	41
Organisationer som har svarat på Forskningsetiska delegationens uppföljningsenkät	25	27	24	30	25

Tabell 5: Fall prövade av etikprövningsnämnderna för humanvetenskaper, antal årsvis.

5 | INTERNATIONELL VERKSAMHET

Nätverket för europeiska nationella forskningsetiska byråer ENRIO (European Network of Research Integrity Offices) har utsett Forskningsetiska delegationens generalsekreterare Sanna-Kaisa Spoof till ordförande för mandatperioden 2018–2021. Spoof fungerar även som ledare för ENRIO:s whistleblowing-arbetsgrupp. Vid utgången av 2020 hade ENRIO 32 medlemsorganisationer i 24 länder i Europa.

I november 2020 registrerades ENRIO som en ideell förening som fungerar i det belgiska rättssystemet, European Network of Research Integrity Offices (ENRIO) vzw. Forskningsetiska delegationen hör till ENRIO-föreningens stiftande medlemmar tillsammans med ungefär 15 andra europeiska aktörer inom forskningsetik på nationell nivå. I egenskap av föreningens första

² Med ett negativt utlåtande 2019 eller senare avses att det inte kunnat ges ett positivt utlåtande alls eller att de korrigeringar som krävdes i forskningsplanen inte har gjorts eller att det tilläggsmaterial som begärts med anledning av utlåtandebegäran inte har inlämnats. Före år 2019 innehöll antalen även fall, där utlåtandebegäran hade lämnats tillbaka med ovillkorliga krav på korrigering.

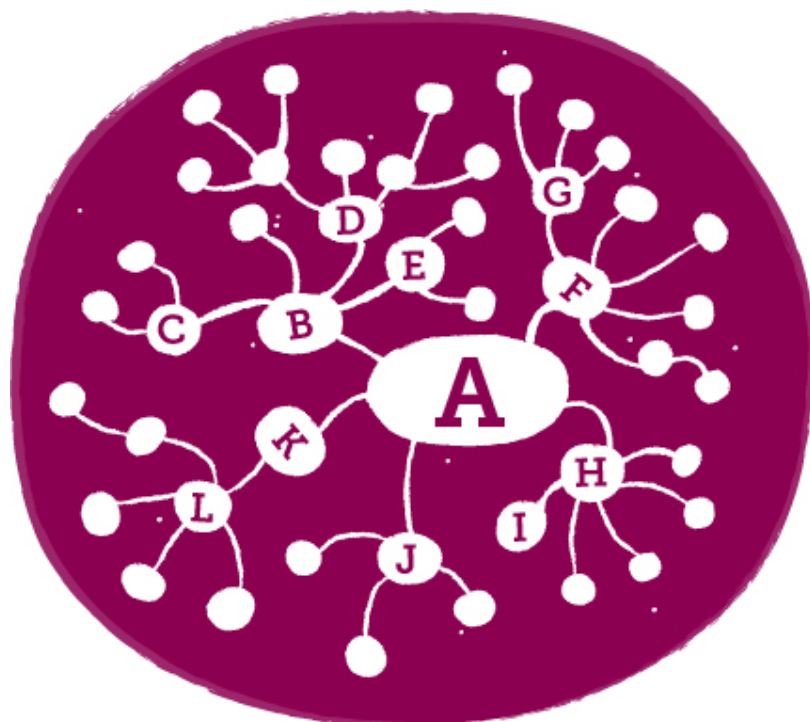
ordförandeorganisation ansvarade Forskningsetiska delegationen för de praktiska arrangemangen gällande registreringen av föreningen.

Utöver att grunda föreningen ENRIO har ett annat mål under Forskningsetiska delegationens ordförandeskapsperiod varit att inrätta och etablera en europeisk kongress om forskningsetik vartannat år. På grund av coronapandemin beslöt man att ENRIO:s första kongress som var planerad till hösten 2020, ENRIO 2020 Congress on Research Integrity Practice, flyttas framåt med ett år. Kongressen ENRIO 2021 ordnas hösten 2021 som ett onlineevenemang. Forskningsetiska delegationen har huvudansvaret för evenemanget som organiseras tillsammans med Aalto-universitetet.

Våren 2020 gav ENRIO ett gemensamt uttalande, enligt vilket det är av största vikt att iaktta god vetenskaplig praxis även under covid-19-krisen, eftersom det behövs tillförlitlig forskningsinformation som baserar sig på vetenskapliga bevis i beslutsfattandet som gäller krisen. Till exempel publicerade ENRIO:s etablerade samarbetspartner EUREC, nätverket för europeiska medicinska nationella forskningsetiska kommittéer, uttalandet på sin webbplats. Även Forskningsetiska delegationen publicerade uttalandet på sin webbplats.

Forskningsetiska delegationens ordförande och sekretariat gjorde endast en utlandsresa under året:

- ENRIO:s styrelsemöte, Berlin den 19 februari 2020.

6 | PERSONAL OCH EKONOMI

Utöver generalsekreterare Sanna-Kaisa Spoof arbetade även konstdoktor **Iina Korhonen** som sakkunnig i delegationens sekretariat och som deltidanställda planeraren FM **Terhi Tarkiainen** och byråsekreteraren ekon. kand. **Kaisu Reiss**.

Koordinator för internationella ärenden och sekreterare för ENRIO var pol. mag. **Kalle Videnoja**.

I projektet Ansvarsfull forskning arbetade fil. mag. **Maija Lähteenmäki** som deltidanställd webbredaktör och fil. dr. **Anni Sairio** som koordinator. Sairio arbetade också som konferenssekreterare för Forskningsetiska delegationen och ENRIO (på deltid 1.5–31.12.2020).

Forskningsetiska delegationens byrå arbetade i anslutning till Vetenskapliga samfundens delegation på adressen Snellmansgatan 13, Helsingfors. Vetenskapliga samfundens delegation erbjuder Forskningsetiska delegationen ekonomi- och personalförvaltning, nätförbindelser, IT-tjänster och kontorslokaler. Lokalerna i Vetenskapernas hus kan avgiftsfritt användas för möten och seminarier. Från och med mars 2020 arbetade sekretariatet huvudsakligen på distans på grund av coronapandemin.

Denna verksamhetsberättelse har godkänts vid Forskningsetiska delegationens möte den 15 april 2021.

Riitta Keiski
Ordförande

Sanna-Kaisa Spoof
Generalsekreterare